

บทที่ 8

สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ ของสื่อสารมวลชน

Asst.Prof.Dr.Yaowapa

สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

Nakhon Pathom Rajabhat University

1. สิทธิที่จะแสวงหาข่าวสาร (right to access)

โดยมีเสรีภาพในด้านข่าวสาร (freedom of information)

2. สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ (right to criticize)

โดยมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (freedom of criticism)

3. สิทธิในการรายงานข่าวสาร (right to report)
4. สิทธิในการพิมพ์ (right to print) โดยมีเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก (freedom of dissemination)

เสรีภาพของสื่อมวลชน=เสรีภาพของประชาชน

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1948 ระบุว่า “เสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น แยกไม่ออกจากสิทธิเสรีภาพของประชาชนพลเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รากฐานของอำนาจสื่อมวลชนจึงตั้งอยู่บนหลักการ สิทธิ เสรีภาพของประชาชน”

เสรีภาพของสื่อมวลชน=เสรีภาพของประชาชน

- สื่อมวลชนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการเสนอข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์และ ตรวจสอบรัฐบาล ตลอดจนหน่วยงานของรัฐ แทนประชาชน จึงเท่ากันเป็นผู้ใช้สิทธิ เสรีภาพ ในนามของประชาชน

- สิทธิ หมายถึง อำนาจที่บุคคลสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน
- สิทธิ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคล อันที่จะกระทำการที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น

- เสรีภาพ หมายถึง อำนาจของบุคคลในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำตามความประสงค์แห่งตน
- เสรีภาพ หมายถึง อำนาจของมนุษย์ในอันที่จะกำหนดเอง (self determination) และภายใต้ อำนาจนี้บุคคลย่อมสามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ตามใจปรารถนา

สิทธิเสรีภาพแบ่งตามหมวดหมู่ของรัฐธรรมนูญ

1. สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล
2. สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
3. สิทธิในทรัพย์สิน
4. สิทธิเสรีภาพในการประกอบวิชาชีพ
5. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน

สิทธิเสรีภาพแบ่งตามหมวดหมู่ของรัฐธรรมนูญ

6. สิทธิเสรีภาพในการศึกษา
7. สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ
8. สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน
9. เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม
10. สิทธิชุมชน
11. สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

- การจำแนกสิทธิเสรีภาพพิจารณาจากเงื่อนไขดังนี้

1. สิทธิในการป้องกันตนเอง (status negatives) หมายถึง การใช้สิทธิของปัจเจกชนจะต้องปราศจากการเข้ามาละเมิดใด ๆ ของรัฐ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการสื่อสาร เป็นต้น

2. สิทธิในการเรียกร้องให้รัฐดำเนินการ (status positive) หมายถึง สภาพการณ์ที่การใช้สิทธิของปัจเจกบุคคลมีอาจบรรลุจุดมุ่งหมายได้ หากปราศจากการเข้ามาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของฝ่ายรัฐ เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข เป็นต้น

3. สิทธิในการมีส่วนร่วม (status actives)

หมายถึง สภาพการณ์ที่ปัจเจกบุคคลใช้สิทธิของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเขตอำนาจทางการเมือง หรือเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างเขตอำนาจกับองค์กร ของรัฐ เช่น สิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

- การจำแนกสิทธิเสรีภาพตามอาการใช้สิทธิและเสรีภาพ

1. สิทธิเสรีภาพใหม่โนธรรมหรือสิทธิเสรีภาพในทางความคิด (liberty of conscience) เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือเสรีภาพที่จะไม่นับถือศาสนาใด ๆ เสรีภาพในการศึกษาหรือฝึกองเรม

2. สิทธิเสรีภาพในการกระทำ (liberty of action) คือ สิทธิเสรีภาพในอันที่จะเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของร่างกายตามที่ได้คิดและตกลงใจ โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

- การจำแนกสิทธิและเสรีภาพตามการกำเนิด

1. สิทธิมนุษยชน (human rights) ได้แก่ สิทธิเสรีภาพที่ถือว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนโดยกำเนิด และไม่อาจถูกพรากไปได้ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

2. สิทธิพลเมือง (citizen's rights) คือ สิทธิ
ในอันที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการ สร้าง
เจตนารมณ์ของรัฐหรือสิทธิทางการเมือง เช่น
เสรีภาพในการร่วมตัวเป็นพรรคการเมือง สิทธิ
เลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง เสรีภาพในการชุมนุม
โดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิในการสมัครเข้ารับ
ราชการ เป็นต้น

- การจำแนกสิทธิและเสรีภาพตามเนื้อหา
 1. สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล
 2. สิทธิและเสรีภาพในทางความคิดและการแสดงออกซึ่งความคิด
 3. สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

4. สิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม
5. สิทธิและเสรีภาพในทางการเมือง
6. สิทธิในอันที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

สื่อมวลชนกับความเป็นฐานันดรที่ 4

- คำว่า ฐานันดรที่ 4 หรือ The Fourth Estate ถูกเอ่ยครั้งแรกเมื่อศตวรรษที่ 18 ในประเทศอังกฤษ.. รัฐสภาอังกฤษจะประกอบด้วยฐานันดร 3 ได้แก่
1) กษัตริย์ ขุนนางและนักรบ 2) บรรพชิตและ
ผู้ทรงศีลทางศาสนาจักร และ 3) ประชาชนธรรมดา
ทั่วไป

สื่อมวลชนกับความเป็นฐานันดรที่ 4

- รัฐสภาอังกฤษ ประกอบด้วยผู้แทนฐานันดรทั้ง 3 ได้แก่ ขุนนาง พระราชาคณะ และผู้แทนราษฎร ซึ่งได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนธรรมดา

สื่อมวลชนกับความเป็นฐานันดรที่ 4

- ในการประชุมรัฐสภาอังกฤษครั้งหนึ่ง เอ็ดมันด์ เบิร์ค (Edmund Burke, 1729 – 1797) นักกฎหมาย นักเขียนและนักการเมือง กำลังยืนอภิปรายอยู่ ได้ชี้มือไปยังกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ที่เข้าร่วมฟังการประชุมด้วย และกล่าวขึ้นว่า “ในขณะที่เราทั้งหลายซึ่งเป็นฐานันดรใดฐานันดรหนึ่ง ทั้ง 3 ฐานันดร กำลังประชุมกันอยู่นี้

สื่อมวลชนกับความเป็นฐานันดรที่ 4

- ควรคำนึงไว้ด้วยว่า บัดนี้ มีฐานันดรที่ 4 เกิดขึ้นแล้ว และฐานันดรนั้น กำลังนั่งฟังการประชุมของเราอยู่ ณ ที่นี้ด้วย”
- นับแต่นั้นมา ผู้ที่เป็น “นักหนังสือพิมพ์” จึงถูกเรียกว่า “ฐานันดรที่ 4” ซึ่งปัจจุบันหมายรวมถึงสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ ด้วย ซึ่งมีความหมายในเชิงนามธรรมและเป็น การยกย่องเชิดชูอำนาจของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนกับความเป็นฐานันดรที่ 4

- คำว่า “ฐานันดรที่ 4” ในประเทศไทย เป็นการนำเอาคำเก่ามาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ใหม่ โดยนำมาเทียบกับอำนาจทั้ง 3 ของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

1. อำนาจนิติบัญญัติ (สภา/กฎหมาย)

ที่มาของคำว่า นกน้อยในไร่ส้ม

- ที่มาจากการรับน้องปี 1 คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2525 นำเพลงที่ถูกแต่งขึ้นเมื่อคราวออกค่ายอาสาพัฒนาของนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ ไปเจอกับนักศึกษา คณะสัตวแพทย เมื่อเสร็จภารกิจตั้งวงกิ่งเหล้าเฮฮากัน สนุกสนาน เพื่อนรัฐศาสตร์ฟังแล้วซาบซึ้ง จึงแต่งเป็น เพลงกลางวงเหล้า

ที่มาของคำว่า นกน้อยในไร่ส้ม

- เนื้อเพลงตอนหนึ่ง “สัตว์แพทย์นี้สูงศักดิ์ สูงนักสูง
หนา ร้อนเร่เคหาไม่มี คำไหนนอนนั้น ไม่ห้วนไม่หวาด
รักษาเอกราชเสรี เราเหล่าสกุณา ร่มไม้ ใบหญ้า เราก็ก
กล้านอน (ซ้า) เราก็กล้านอน บ่หอนเกรงภัยใด ๆ คำ
ลงบันเทิงเริงใจ ฮะ ฮะ เริงใจ ฮะ ฮะเริงใจ ชีวิตชะเออย
สดไส เหมือนนกที่ในไร่ส้ม เราไม่ปรารมภ์ เราไม่
ปรารมภ์ต่อสิ่งใด ๆ.....”

ที่มาของคำว่า นกน้อยในไร่ส้ม

- สรุปนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ แต่งให้เพื่อน คณะสัตวแพทยศาสตร์ร้อง รุ่นน้องนิเทศศาสตร์ ยืมไปใช้ตามประสาพี่น้อง
- เพลง นกน้อยในไร่ส้ม ถูกมองว่าเป็นเพลงขี้เมา แต่เนื้อหา “ชีวิตชะเอม สดใด เหมือนนกที่ในไร่ส้ม ก็สะท้อนจิตวิญญาณของสื่อมวลชน”

ที่มาของคำว่า นกน้อยในไร่ส้ม

- ในทุกสถานการณ์ ถ้าสื่อยังดำรงฐานะนกน้อย มองปัญหาจากมุมสูงนัก สูงหนา เอาไว้ได้ ไม่พลาดพลั้ง บินลงต่ำ ไปทำงานรับใช้อำนาจการเมือง แต่ถ้านกน้อยต้องการหลักแหล่งเสียแล้ว จะรักษาเอกราชเสรี เป็นหู เป็นตาให้ประชาชนได้อย่างไร”
- ปัจจุบัน “นกน้อยในไร่ส้ม” เป็นเพลงประจำตัวของ นกหนังสือพิมพ์

ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

1. ความรับผิดชอบทางกฎหมาย
2. ความรับผิดชอบทางจริยธรรม
3. ความรับผิดชอบทางจรรยาบรรณ

- จริยธรรมแห่งวิชาชีพของสภากาหนดหนังสือพิมพ์ (2540) ได้กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร ภายใต้แนวคิด ดังนี้

1. การตอบสนองต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร ของประชาชน

- ได้รับการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร ภายใต้แนวคิด ดังนี้
 1. การตอบสนองต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน (public's right to know)
 2. การสร้างความไว้วางใจสาธารณะ (public trust)

3. การเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น และยึดมั่น
ในหลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (respect
to individual right and privacy)

- Howard (2004 : 6) ระบุว่า ความขัดแย้งเป็นสถานการณ์ที่สองฝ่ายหรือหลายฝ่ายพยายามที่จะยืนยันความคิดและเป้าหมายของตนเอง โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ไม่สามารถจะประองตองความคิดกันได้

McGoldrick and Lynch (2000 : 7)

ระบุว่าสาเหตุของความขัดแย้งมาจากปัจจัยต่อไปนี้

1. ความขาดแคลนทรัพยากร
2. การสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพหรือการขาดการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

3. การรับรู้ทัศนคติที่ไม่ถูกต้องระหว่างกัน
4. การขาดความเชื่อถือซึ่งกันและกัน
5. ความเดือดร้อน ยึดเยื้อที่ไม่ได้รับการแก้ไข

6. ฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับ
สัมพันธภาพระหว่างกัน

7. มีการใช้และกระจายอำนาจอย่างไม่
เป็นธรรม

1. การหาหนทางร่วมมือและ
ประนีประนอม
2. แนวทางที่เป็นการต่อสู้แข่งขัน ซึ่ง
อาจจะนำไปสู่ทางออกที่เป็นความรุนแรง

หลักจริยธรรมในสถานการณ์ความขัดแย้ง

1. ความถูกต้อง ครบถ้วน (accuracy)
2. ความสมดุลและไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
3. ความรับผิดชอบ (responsibility)

จริยธรรมเบื้องต้นนี้ จะนำไปสู่ความ
น่าเชื่อถือในวิชาชีพ

1. จงอธิบายสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข่าวสาร พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. จงอธิบายสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในการวิพากษ์วิจารณ์ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. จงอธิบายสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวสาร พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
4. จงอธิบายสิทธิและเสรีภาพในการพิมพ์ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

4. จงอธิบายสิทธิและเสรีภาพในการพิมพ์ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
5. จงอธิบายความหมายของสิทธิและเสรีภาพ
6. จงยกตัวอย่างสิทธิเสรีภาพที่แบ่งตามหมวดหมู่ของรัฐธรรมนูญ พร้อมอธิบาย
7. จงอธิบายประเภทของสิทธิและเสรีภาพ
8. จงอธิบายความหมายของสิทธิพลเมือง

9. จงอธิบายที่มาของฐานันดรที่ 4
10. จงระบุสาเหตุของความขัดแย้ง
11. จงระบุแนวทางการจัดการความขัดแย้ง
12. จงอธิบายจริยธรรมเบื้องต้น ตามหลักจริยธรรมในสถานการณ์ความขัดแย้ง